

Nicolas, middelpunt van het Roermondsche kunstleven en als glasschilder het belangrijkste. Van zijn arbeid als glazenier kan deze tentoonstelling natuurlijk geen goed denkbeeld geven; daarvoor moet men gaan naar de vele kerken en andere gebouwen, waarin hij zijn ramen maakte. Men kan Nicolas bovendien niet in een paar woorden afdoen; een enkele notitie moet hier helaas volstaan. Wat in Nicolas den glazenier treft is, naast een wonderbaarlijken vormenrijkdom, een groote virtuositeit en een verrukkelijke levensblijheid, het feit, dat zijn figurale voorstellingen niet van dezen tijd zijn doch teruggaan naar 17e en 18e eeuwse en zelfs naar die der antieke wereld. Heel sterk is dit b.v. te zien in de twee, overigens bewonderenswaardige, paneelen van vermurail met grisaille op goud, bestemd voor het s.s. Nieuw-Amsterdam, waarin de vormen, zoowel figuren als boomen, die zijn van de 17e en 18e eeuw, en in den spiegel van rosé-glas, waarop figuren zijn geschilderd, die uit de antiquiteit stammen. Als schilder echter uit Nicolas zich zonder eenige archaisatie en zijn veelzijdigheid kan hier blijken in enkele portretten van voortreffelijke hoedanigheid als b.v. die van mevr. Bourbon en van de schilderes Gisèle Waterschoot van der Gracht, die zelf vertegenwoordigd is met werk, waarvan het portret van haar vader uitmunt door aandachtige observatie.

Naast twee jonge Roermondsche schilders van talent, Leo Franssen en Jules Rummens moet vooral Suzanne Nicolas-Nys worden genoemd, Belgische van geboorte, beeldhouwster van haar ambacht, doch veelzijdig als haar echtgenoot, want behalve haar gevoelig gemodelleerde portretbustes, zien wij van haar eenige knappe penteekeningen en bovendien kleine figuren en versierde gebruiksvoorwerpen uit de klei, gebakken te Tegelen en op de markt gebracht door de Stichting Tegelsche Keramische Volkskunst (Tekavok). Suzanne Nicolas heeft deze dingen ontworpen in den toon van volkskunst en zij is daarin uitnemend geslaagd. Wij hebben hier iets gekregen, dat in ons land ontbrak. Het is een goed begin, dat sympathie verdient.

Er zou nog meer te zeggen zijn, zoo van de Maastrichtsche meesterdrukkers Charles Nypels, A. A. M. Stols en J. W. Veldman, of van architecten als A. J. N. Boosten, F. P. J. Peutz en Joz. Wielders, maar het bovenstaande moge genoeg zijn om te doen zien, dat deze tentoonstelling het waard was om te worden ingericht.

J. SLAGTER

JAKOB SMITS IN HET MUSEUM BOYMANS TE ROTTERDAM

In zijn oorspronkelijk vaderland — sedert 1900 was hij Belg geworden — is het werk van Jakob Smits zoo goed als nooit geëxposeerd geweest. Zoo onbekend was het nog tot voor zeer kort, dat zelfs Plasschaert in 1923 niets meer van hem wist te vertellen, dan dat hij een plafond-schilder was. Herin-

nert men zich echter wat in den loop der jaren wel aan Belgische kunst werd getoond zoo mag men aannemen, dat minder gebrek aan belangstelling of afkeer van het werk van de zijde zijner vroegere landgenooten dan wel een ongelukkige samenloop der omstandigheden van deze onbekendheid de reden kan zijn.

Hoe het ook zij: de tentoonstelling van een zeer groot aantal — de catalogus telt 224 nummers — zijner werken: schilderijen, teekeningen, aquarellen, litho's en etsen, welke nu bijna tien jaren na des schilders overlijden in het Museum Boymans wordt gehouden is de late aflossing van een eerschuld door de stad, waar hij werd geboren. En als zoodanig is ze te laat gekomen om nog tegenover den levende een verzuim te kunnen goedmaken; nooit te laat echter kan dat zijn om tegenover den doode van onze waardeering of ontroering getuigenis af te leggen.

De beschouwer vindt op deze tentoonstelling het werk van Smits, gemaakt van het oogenblik af, waarop hij zich voor goed in de Belgische Kempen, waarheen hij na vele omzwervingen door Neuhuys werd gebracht, ging vestigen. Hij is dan een zoogenaamd decoratief schilder. Hij kon toen ook wel niet anders zijn omdat zijn opleiding hem voortdurend met het decoratieve in aanraking had gebracht en hem dus ook in die richting had doen zoeken. Die neiging tot dat decoratieve, tot het vlak-opvullende is eene der eigenschappen, welke hem nooit verlaten. Maar wel, nadat ze eerst overheerschte ten koste van het innerlijk, van de ver-beelding — zooals in de aquarellen met het gouden fond — overwint hij ze gaandeweg en maakt hij ze aan zijn uit-beelding ondergeschikt. Zijn schilderijen blijven er echter een hechte basis door behouden, welke het hem mogelijk maakt van veel realiteit af te stappen, zonder dat het werk wrak gaat worden. Het werk uit dien eersten Belgischen tijd zou men „knap” kunnen noemen en dat is helaas zoo weinig. Maar het is een overgang naar een volgende periode, reeds door eenige aquarellen met dreigende wolkenpartijen aangekondigd, waarin hij, vlug betrekkelijk, komt tot de uitbeelding van het dramatische, het onafwendbare.

Ook dan nog is hij kind van zijn tijd en bijna in elk der schilderijen — hij aquarelleert niet meer in die periode — valt een der invloeden aan te wijzen, welke de Noord-Nederlandsche kunst van die jaren telkens weer doet vermoeden: Rembrandt, Millet, de groote Engelschen. Vaak ook laat hij nog te gauw los — of werden er werken tentoongesteld, zooals de uit een grooter doek gesneden portretten van zijn ouders, welke hijzelf als onaf beschouwd zou hebben? — en is er zwier en bravoure, daar waar verstillings en concentratie hadden moeten zijn. Maar het is de terugslag op het vroegere werk, welke komen moest voor hem. Toch loopt het portret van Kobe, een vlas-blond jongetje in een grijs buis met onder den arm een blauwe map, reeds vooruit op het latere. Niet alleen omdat het inniger is en soberder (dat gaat

altijd samen) maar de kleuren ook zijn feller, ongemengder dan tot nu toe. En dat is een werkelijke winst.

In de eerstvolgende jaren daarna — hij schildert dan motieven uit de Kempen of motieven, waartoe deze streek hem inspireerde en het is de aanvang van zijn meesterschap — lijden de schilderijen dan ook nog aan een tekort: de onmacht, zijn gevoelens, zijn indrukken met schilderkunstige middelen te kunnen omvatten. Het kan zijn — wij moeten wel aannemen, dat het zoo is — dat zijn gevoel wel echt is, ook al moest hij daar natuurlijk jaar na jaar steeds meer ingroeien, maar de uitbeelding dier ontroering schiet daarbij ten achter omdat hij als schilder nog niet in staat is een zoo groote innerlijke winst, een zoo met zijn geheele persoonlijkheid ondergaan van de begrippen: Aarde, Volk, Christus, tot uiting te brengen. En daarom zoekt hij naar mogelijkheden van kleur en licht. Steeds ongemengder borstelt hij de verven op het linnen, ruiger wordt zijn toets en nog meer van de uiterlijke vorm der dingen laat hij weg.

Hij gaat dan langzamerhand worden: de schilder van de Kempen, van het land daar en van de bewoners, waartusschen hij de Christusfiguur, zijn Christus, laat leven en handelen. Het religieuze blijft hem dus bij; het is een essentieel bestanddeel — dat is een ongelukkig woord want het religieuze is juist een der minst tastbare factoren, die vereischt zijn voor het tot stand komen van een kunstwerk, zoodra het dat wel wordt, is het gevoel onecht — van zijn kunst.

Hij wordt dan ook een eenzame. Dat bespeurt men in een lange reeks landschappen, alle opgebouwd op een welhaast vast lijkend schema: lage hutten met een paar boomen, een veld met een molen, een priëel of een put waarvan de wip zich scherp afteekent tegen den hemel. Men kan ze verlaten landschappen noemen ook al valt er meestal een mensch of een beest te bespeuren. Die schilderijen beelden de gedachten van iemand, die zich mensch voelt, onverbrekkelijk verbonden met de aarde onder de geweldige overkoepling van den hemel en die ondergaat de schoonheid van het onberoerde, het onaangetaste — is het daardoor ook niet, dat hij zoo simpel maar indringend kinderen schilderen kan? Ook dan echter nog wel is dat ondergaan van het verhevene vaak zoo groot, dat hij het uitbeelden er van steeds meer wil vervolmaken en het kan dan gebeuren, dat hij zijn doel voorbij raakt door het ontelbare malen overschilderen en met den borstel boetseeren in de verf. Maar dan ook komt hij meermalen, zooals in het maanlandschap en in de landschappen met den molen, op dat punt, waarop het schoone evenwicht tusschen ver- en uitbeelding is bereikt en zoo heeft hij ons een aantal schilderijen geschonken, die hem een plaats bezorgen tusschen de schilders, wier beteekenis een heel eind uitgaat boven een alleen temporaire verdienste.

Men ziet dan het werk van iemand, die schilderen moest, niet uit ijdelheid noch uit verkeerd begrepen noodzaak, maar uit een innerlijke overtuiging.